

Zeldzame broedvogels in Limburg in 2014

Fred Hustings, Hans-Peter Uebelgünn & Jan Peeters

Het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon legt de aantalsontwikkeling en verspreiding van broedvogels in Nederland vast. Er zijn verschillende varianten, toegespitst op bepaalde soortgroepen. Bij zeldzame soorten (BMP-Z) is het streven gericht op jaarlijkse integrale telling van de landelijke stand, dan wel inventarisatie van (minimaal) de kerngebieden die een groot deel van de populatie herbergen.

Hieronder zetten we de bij Sovon bekende gegevens van 2014 op een rij en vergelijken die met gegevens vanaf de eeuwwisseling. Daarna volgen enkele soortbesprekingen. Dit is de dertiende aflevering van een jaarlijks terugkerende serie in Limburgse Vogels (meest recente: Bakhuizen *et al.*, 2013, Hustings *et al.*, 2014). Nog steeds is er geen districtscoördinator (DC) voor Zuid-Limburg gevonden. Fred Hustings neemt voor dit artikel de honneurs waar, in samenwerking met de beide DC's van Noord-Limburg en het Sovon-kantoor.

Methode en materiaal

Het Sovon broedvogelonderzoek bestaat uit verschillende onderdelen, ieder met een aparte insteek. Werkwijze en aanpak volgen de richtlijnen van de handleiding (van Dijk & Boele, 2011). Het onderzoek vindt bij voorkeur plaats in duidelijk omgrenste telgebieden, waardoor een goede vergelijking mogelijk is tussen resultaten uit verschillende jaren. Bij BMP-Z wordt gewerkt met een vaste set aan soorten; hierdoor worden ook 'nul-waarnemingen' (soort met zekerheid afwezig) opgeslagen. De resultaten komen tegenwoordig grotendeels digitaal binnen via sovon.nl. Losse meldingen (veelal via waarneming.nl) vormen een belangrijke aanvulling.

Systematische broedvogeltellingen in grote gebieden leveren een fors deel van de informatie. Speciale vermelding verdient het telwerk van Vogelwerkgroep Nederweert: men onderzocht in 2014 voor het 21e jaar op rij een gebied van 9759 ha op ca. 100 vogelsoorten en maakte er ook nog eens een dik en uitermate lezenswaardig verslag over (Loven, 2015); dat is van de buitencategorie! Ook het telwerk van Vogelwerkgroep De Haeselaar en IVN-VWG Maas en Niers mag er zijn. Gecoördineerde inventarisaties van

speciale soorten (Slechtvalk, Kerkuil, Oehoe, Middele Bonte Specht) leveren onmisbare informatie. Provincie Limburg onderzocht als onderdeel van de derde ronde van de integrale provinciale broedvogelkartering in 2014 het Noordelijk Peelgebied. Het gaat om het gebied tussen de grens met Noord-Brabant, de Maas en de lijn Blerick-Griendtsveen. Het betreft ruim 300 km²; uiterst waardevolle informatie dus. De DC's coördineren en stimuleren de activiteiten op provinciale schaal en controleren de resultaten op volledigheid, betrouwbaarheid en dubbelmeldingen. Na de laatste controle worden de cijfers landelijk op een rij gezet in de jaarlijkse landelijke rapportage *Broedvogels in Nederland* (meest recente: Boele *et al.*, 2015).

Het onderzoek in 2014 was sterk wisselend wat volledigheid betreft. Het gemis aan een DC voor Zuid-Limburg liet zich nadrukkelijk gelden. Voor soorten waarvoor deze regio belangrijk is, zoals Grote Gele Kwikstaart, begint dit een serieus probleem te vormen. In dit overzicht zijn ook enkele exoten opgenomen. Exoten staan in de belangstelling om een veelvoud aan redenen, en harde cijfers zijn broodnodig in de soms verhitte discussies.

Resultaten

Tabel 1 geeft een overzicht van de bij Sovon bekende aantallen van enkele zeldzame broedvogelsoorten in Limburg in 2014. Deze tabel vat ook de resultaten over 2005-2013 samen en geeft de provinciale populatieschatting betrekking hebbend op 2000-2004 (Hustings *et al.*, 2006).

Soortbesprekingen

Per soort volgt een korte bespreking. Bij de zeer zeldzame soorten, of soorten met een beperkt voorkomen, worden alle bekende opgaven vermeld. Daarbij is genoteerd: de gebiedsnaam, het aantal broedparen/territoria met - indien bekend - de broedcode tussen haakjes en tenslotte de waarnemer.

Zwarte Zwaan *Cygnus atratus* (n=11)

Net als in voorgaande jaren stamt het merendeel van de meldingen uit het Maasplassengebied bij

Grote Canadese Gans, Romeinenweerd, 4 mei 2014 (J. Tomlow)

Roermond en Asselt (figuur 1). Ook buiten het Maasdal kunnen broedparen zich vele jaren handhaven, zoals op vijvers bij Siebengewald en in hartje Brunssum. Blijf attent op vogels met halsbanden, afkomstig uit een Limburgs ringproject (Vergoossen *et al.*, 2011).

Grote Canadese Gans
Branta canadensis (n=89)

De grootschalige kartering door Provincie Limburg van de Noordelijke Peel bevestigde dat deze gans ook daar in opmars is (13 paren). Hetzelfde is het geval bij Nederweert (Loven, 2015) en elders op de westoever van de Maas. De verspreiding, tot voor een tiental jaren sterk geconcentreerd in de Kop van Limburg, het Maasdal en oostelijk Zuid-Limburg, wordt steeds ruimer. Op het eilandje in de Mookerplas werden ditmaal 23 legsels aangetroffen, deels met doorgeprikte eieren.

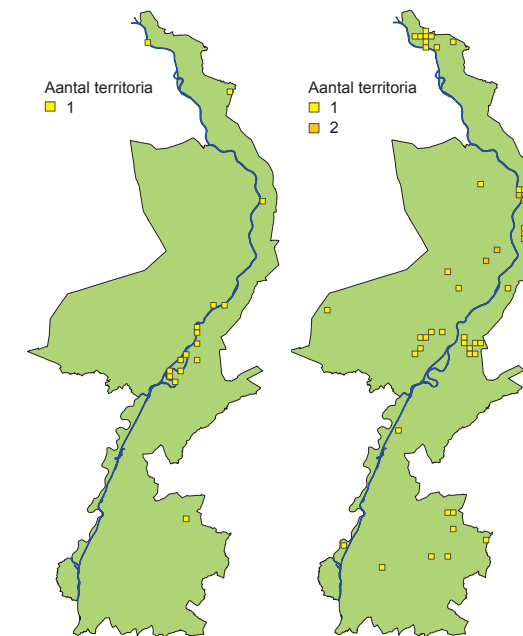
Brandgans *Branta leucopsis* (n=40)

De verspreiding blijft een zwaartepunt houden in het Maasdal. Min of meer veilige broedgelegenheden is ook daar schaars en wordt in kleine 'kolonies' bezet. Voorbeelden zijn het eilandje in de Mookerplas (11 paren), de stuw bij Afferden (12) en het eiland in het Leukermeer (niet geteld, wel bezet; in 2013 27 paren).

Casarca *Tadorna ferruginea* (n=4)

Zekere broedgevallen werden aangetroffen bij Siebengewald en Grubbenvorst, met twee resp. acht

jongen. Twee baltende paren verbleven langdurig op De Hamert. Van de in 2013 te Siebengewald van halsbanden voorziene jongen keerden er minstens vijf na omzwervingen door Nederland en Duitsland voor korte of langere tijd terug naar de geboorteregio (geese.org; Werkgroep Casarca).

Figuur 1. Verspreiding Zwarte Zwaan (links) en Mandarijneend (rechts) in Limburg. Maximale aantallen per kilometerhok in 2010-2014.

Mandarijneend *Aix galericulata* (n=9)

In 2000-2004 werd de stand begroot op 50-75 paren, diffuus verspreid maar met enige concentratie in de Oostelijke Mijnstreek en tussen Swalmen en Blerick. Van een duidelijke uitbreiding lijkt geen sprake, gezien het recente onderzoek (figuur 1). Dat hangt echter deels samen met inventarisatieproblemen. De Mandarijneend is een lastige klant voor broedvogeltellers: vaak stiekem (doodstille vogel bij nesthol), soms luidruchtig (baltvlucht, echter tot in ruime omgeving van nest) en nestelend in een voor eenden ongewone omgeving (oud loofbos nabij vijvers of brede beken).

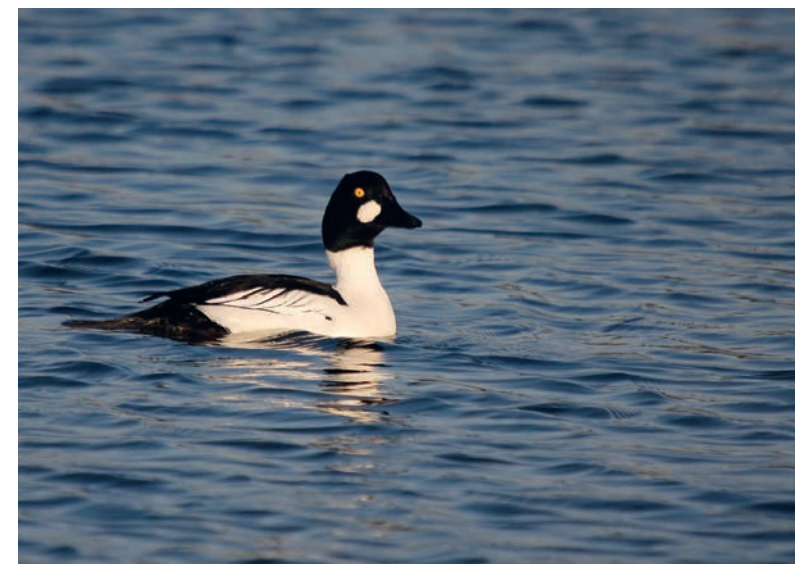
Krooneend *Netta rufina* (n=0)

Gaat de Krooneend een nieuwe Limburgse broedvogel worden? Je weet maar nooit, gezien bijvoorbeeld de mannelijke vogel die van 24 mei – 18 juni aanwezig was in de Schoorkuilen, Nederweert. Hij volgde aanvankelijk een vrouw Wilde Eend met pulli, maar

vormde geen mengpaar. Een broedgeval in onze provincie zou niet uit de lucht komen vallen. Landelijk gaat het de soort voor de wind na een dieptepunt rond 1990. In recente jaren schommelt de stand rond 400 paren, met in toenemende mate broedgevallen buiten de traditionele bolwerken in de Vinkeveense Plassen en de Randmeren (Boele *et al.*, 2015).

Brilduiker *Bucephala clangula* (n=1)

Op de Schoorkuilen te Nederweert vertoefde vanaf 26 maart een paartje. De vogels, volop baltend en soms ook copulerend, verbleven tot 19 mei permanent op de vennen, daarna is tot 2 juni alleen het wijfje nog gezien. Hoewel er dus geen broedgeval is vastgesteld, is dit wel de Limburgse waarneming die er het dichtst bij komt. Broedbiotoop, in de vorm van oud loofbos met grote hopen, is aanwezig. Een jaar eerder werden hier ook al late voorjaarswaarnemingen gedaan (Loven, 2015).
Nederweert, Schoorkuilen 1 (6) Loven (2015)

Brilduiker, Heel,
5 januari 2015 (P. Lemmens)

Roerdomp *Botaurus stellaris* (n=3)

Er waren territoria in de Mariapeel (tevens in de aangrenzende Deurnse Peel op Brabants gebied) en Grote Peel. In De Banen bij Nederweert hoorde men de roep op 15 april; een waarneming op 26 april in de Schoorkuilen betreft mogelijk dezelfde vogel.

Mariapeel	1 (4)	G. Lamers
Grote Peel	1 (2)	J. Verboom
Nederweert, De Banen	1 (1)	T. Loven

Woudaap *Ixobrychus minutus* (n=1)

Territoriale Woudapen worden tegenwoordig niet jaarlijks vastgesteld, voor het laatst in 2011. Maar in 2014 was het weer zover en wel op een bekende plek: de Doort bij Echt. De waarnemingen hier gaan minstens tot de jaren zestig van de 20e eeuw terug. Hier vond ook het meest recente zekere broedgeval voor Limburg plaats, in 2009. Ditmaal werd er een Woudaap waargenomen van 29 mei – 26 juni. Intrigerend is voorts de zingende vogel op 2 en 3 augustus in de Schoorkuilen bij Nederweert, ontdekt door Riet van de Wouw. Het is niet aannemelijk dat er een territorium gevestigd was in dit goed onderzochte gebied. De Schoorkuilen hebben echter zeker enige potentie voor dit reigertje.

Echt, De Doort	1 (4)	J. Roemen, W. Dingelstad, A. Kleibeuker e.a.
----------------	-------	---

Grote Zilverreiger *Casmerodius albus* (n=1)

Broedgevallen zijn nog niet bekend maar in de nabije toekomst niet geheel uit te sluiten. De soort

doet het goed in Nederland, met in recente jaren 150-200 broedparen, en lijkt zich eindelijk ook wat uit te breiden. In 2014 waren zes locaties bezet door 145 broedparen, met de Oostvaardersplassen (116) nog steeds als lijstaanvoerder (Boele, 2014). Elders werd nestbouw op tenminste vier plekken geconstateerd, waaronder in Noord-Limburg. In de kolonie Blauwe Reigers te Sevenum hield zich op 2 april een Grote Zilverreiger op die ook met takken sleepte. Naderhand werd niets meer gezien. Het is zinvol zulke kolonies in komende jaren scherp in de gaten te houden. Andere kansrijke locaties voor een eerste broedgeval lijken De Hamert en verschillende moerasgebieden in de Peel.

Sevenum	1 (9)	G. Lamers
---------	-------	-----------

Ooievaar *Ciconia ciconia* (n=2)

Het schilderachtige oude stadhuis van Gennep was voor het zevende jaar op rij bezet en net als een jaar eerder werden twee jongen op het nest waargenomen. Het broedgeval in de GaiaZOO te Kerkrade betrof een geringde vogel die vanaf 2011 in deze omgeving vertoefde en eerder al met een tamme Ooievaar een nest bouwde. In 2014 werd deze vogel vergezeld van een ongeringd exemplaar en brachten ze drie jongen groot. De geringde vogel bleek afkomstig van een nest in Wörth am Rhein (Duitsland) en was daar in 2006 geboren (van der Laak, 2014).

Gennep	1 (16)	G. Caspers, F. Hustings e.v.a.
Kerkrade	1 (16)	R. van der Laak e.a.

Tabel 1. Overzicht van enkele zeldzame broedvogelsoorten in Limburg in 2005-2014. De aantallen zoals doorgegeven aan Sovon zijn geplaatst naast de populatieschatting van 2000-2004 (Hustings *et al.*, 2006).

	2000-2004 schatting voor Limburg	2005 Sovon	2006 Sovon	2007 Sovon	2008 Sovon	2009 Sovon	2010 Sovon	2011 Sovon	2012 Sovon	2013 Sovon	2014 Sovon
Roerdomp	3-5	2	1	1	1	1	1	3	4	1	3
Woudaap	0	0	0	0	1	3	1	1	0	0	1
Ooievaar	incidenteel	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2
Geoorde Fuut	15-30	32	18	24	15	9	12	9	14	8	7
Zwarte Wouw	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	2
Bruine Kiekendief	4-7	1	3	0	1	0	0	0	0	2	0
Slechtvalk	3-5	4	6	6	8	11	11	12	17	19	26
Porseleinhoen	0-15	1	0	0	2	0	1	0	0	1	2
Kwartelkoning	0-15	1	0	1	2	0	0	0	0	1	1
Kleine Plevier	160-200	65	67	54	68	84	94	115	96	84	93
Oeverloper	1-3	1	4	0	2	3	3	2	2	1	1
Kerkuil	130-200	188	142	196	197	68	130	102	161	38	124
Oehoe	2-5	4	4	3	3	4	5	5	8	12	16
Nachtzwaluw	100-130	105	83	156	84	92	78	97	155	179	145
IJsvogel	80-125	80	72	90	96	44	32	41	37	50	80
Draaihals	0-3	1	0	0	1	1	0	0	0	2	1
Middelste Bonte Specht	10-15	15	72	45	61	70	107	129	150	150	202
Grauwe Klauwier	10-15	19	18	20	38	28	52	33	45	18	24
Buidelmees	0-2	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0
Kuifleeuwerik	5-10	3	3	4	2	2	1	1	1	1	0
Orpheusspotvogel	incidenteel	0	2	0	6	4	3	4	3	2	2
Kramsvogel	40-80	23	27	16	19	13	13	6	4	1	3
Paapje	3-10	0	1	1	2	2	0	0	0	0	0
Tapuit	4-5	5	3	0	0	0	0	0	0	0	1
Grote Gele Kwikstaart	180-210	147	147	155	204	125	85	81	63	39	50
Kortsnavelboomkruiper	75-100	23	35	50	21	37	102	54	53	42	45
Europese Kanarie	150-250	60	54	46	44	43	36	20	25	20	14
Grauwe Gors	10-15	12	3	2	1	3	1	0	0	0	0

Georde Fuut *Podiceps nigricollis* (n=7)

De stand hobbelde weer wat achteruit. Op het Reindersmeer waren drie baltende paren aanwezig; jongen werden niet gezien. Verbleven hier in recente jaren vele tientallen Georde Futen in de (na)zomer, ditmaal werd het tental nog niet gehaald. De Schoorkuilen bij Nederweert waren een jaar eerder goed voor een vijftal paren, maar nu bleef het bij twee en werd geen zeker broedgeval vastgesteld. Hetzelfde geldt voor baltende paren op de WML-plas bij Heel (tweede jaar op rij bezet) en de Molenplas bij Stevensweert.

Zwarte Wouw *Milvus migrans* (n=2)

Nog steeds een zeldzame broedvogel, maar wel een die vaste grond onder de voeten krijgt. De Pietersplas ten zuiden van Maastricht was voor het zesde opeenvolgende jaar bezet. Op 5 juni werden drie jongen geringd. Uitgevlogen jongen zijn tot eind juli in de omgeving gezien. Verrassend was het broedgeval op een geheim gehouden plek in het Heuvelland. Na verdachte waarnemingen werd het nest op 6 mei gevonden. Twee jongen vlogen uit.

Maastricht, Pietersplas	1 (16)	P. Voskamp, B. van Noorden, A. Bakker e.v.a.
'Zuid-Limburg'	1 (16)	C. van Turnhout, P. Visser, T. van Berkum e.a.

Rode Wouw *Milvus milvus* (n=1)

In 2014 waren er op twee locaties in het Zuid-Limburgse Heuvelland paren Rode Wouwen aanwezig. Een daarvan broedde waarschijnlijk net over de Belgische grens. Het andere paar verdedigde een voor broeden geschikt ogende locatie tegen Zwarte Wouwen en andere Rode Wouwen. Ondanks goed zoeken, ook na het broedseizoen, is geen nest gevonden op de locatie waar de vogels veelvuldig invielen. Een jaar later vond hier een zeker broedgeval plaats (P. Voskamp e.a.).

'Zuid-Limburg'	1 (5)	P. Voskamp e.a.
----------------	-------	-----------------

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* (n=0)

Helaas, geen vervolg op het broedgeval in de Mariapeel in 2013, dat het eerste voor de provincie betekende sinds 2008. Waarnemingen van jagende vogels tussen half mei en juni op kansrijke plekken zorgen soms voor enige speculatie, maar doorgaans gaat het om niet geheel uitgekleurde zwervers.

Slechtvalk *Falco peregrinus* (n=26)

Wie had dat ooit kunnen denken, 26 territoriale paren Slechtvalk binnen onze provincie? Er waren (minstens)

12 succesvolle broedsels, allemaal in nestkasten. Vier andere broedgevallen in nestkasten leverden geen uitgevlogen jongen op. De soort bezet in toenemende mate ook (kraaiennesten in) hoogspanningsmasten of gebouwen zonder nestkast, en het is een hele klus om de stand bij te houden. De Werkgroep Slechtvalk Nederland, in Limburg vooral vertegenwoordigd door René Krekels en Thei Hermans, doet dat nog steeds met verve. Het overzicht is verzorgd door Peter van Geneijgen.

Gennep-Heijen	1 (16)	4 jongen
Venray-Vredepeel	1 (16)	tenm. 2 jongen
Wanssum-Haven	1 (3)	3 jongen
Oirloose Peel	1 (3)	
Venlo	1 (16)	3 jongen
Nederweert, Laarderheide	1 (6)	
Nederweert, Eindh. Baan	1 (11)	
Nederweert, de Zoom	1 (6)	
Ittervoort	1 (16)	4 jongen
Buggenum	1 (3)	
Maasbracht	1 (16)	3 jongen
Roermond, Rockwool	1 (3)	
Roermond, zendmast	1 (16)	3 jongen
Posterholt, Mariahoop	1 (3)	
Echt	1 (16)	4 jongen
Sittard	1 (3)	
Papenhoven	1 (15)	
Born	1 (16)	4 jongen
Geleen, DSM	1 (16)	2 jongen
Schimmert	1 (15)	
Brunssum	1 (3)	
Schinveld	1 (3)	
Maastricht, St Jan	1 (14)	4 jongen
Maastricht, ENCI	1 (3)	
Maastricht, Daalhuizen	1 (3)	
Heerlen	1 (16)	4 jongen

Porseleinhoen *Porzana porzana* (n=1)

Net als een jaar eerder een enkel territorium van deze in onze provincie onregelmatig optredende soort. De 'zweepslag' werd van 23 juni – 3 juli gehoord.

Mariapeel	1 (4)	J. van Rijswijk e.a.
-----------	-------	----------------------

Kleinst Waterhoen *Porzana pusilla* (n=2)

Van deze ral, die onregelmatig in Limburg gesignaleerd wordt, is alleen een broedgeval uit 1972 bekend, in de Grootte Moost bij Heythuysen. In 2014 dook hij op twee locaties op. De vogel te Nederweert, uitstekend gedocumenteerd door geluidsopnames, hield zich op in een complex van retentiebekkens. Zijn vertrek werd wellicht ingeluid door zware re-

genval, waardoor de waterstand steeg (Loven, 2015). De vogel te Venray reageerde op geluidnabootsing met alarmroep (er zijn opnames gemaakt maar nog niet openbaar) op 18 en 19 juni evenals 'enkele dagen eerder'.

Venray, Looboekdal	1 (7)	Provincie Limburg
Nederweert, Laarderheide	1 (4)	T. Loven e.a.

Kwartelkoning *Crex crex* (n=1)

Een territorium te Buggenum, gebaseerd op waarnemingen van 7-14 juni, vormt het enige wapenfeit van deze in Limburg altijd zeldzame soort. De vogel liet zich soms opmerkelijk goed bekijken.

Buggenum, Meiboomkensweg	1 (2)	I. Meeuwissen e.a.
--------------------------	-------	--------------------

Steltkluit *Himantopus himantopus* (n=1)

Op Klein Vink bij Arcen vond in 2012 een geslaagd broedgeval plaats, het eerste voor Limburg sinds 1939. Net als in 2013 was er ook in 2014 een paar Steltkluten aanwezig, afwisselend in dit gebied en de omgeving (De Hamert, Straelens Broek). Wederom bleef een broedgeval uit, ondanks balts en copulatie. De vogels waren aanwezig van 14 april – 10 juni.

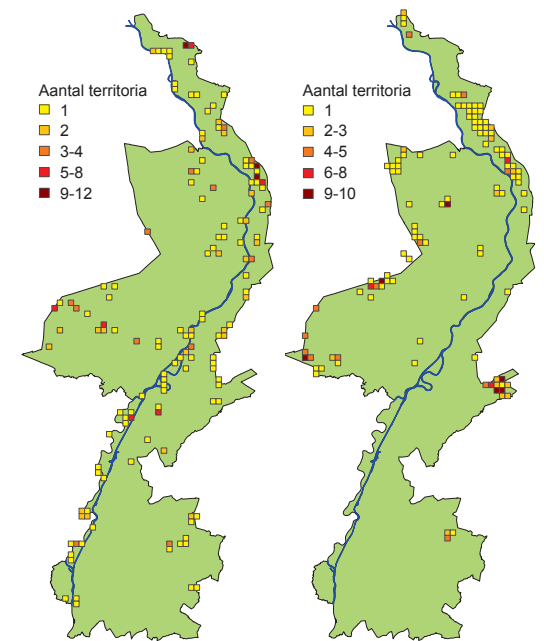
Arcen, Klein Vink	1 (7)	H. Crommentuyn e.v.a.
-------------------	-------	-----------------------

Kleine Plevier *Charadrius dubius* (n=93)

De Kleine Plevier wordt niet integraal gekarteerd in de provincie. Door broedvogelinventarisaties in steekproefgebieden, het werk van Provincie Limburg en losse meldingen komen er jaarlijks toch vele broedparen aan het licht (figuur 2). Aantallen van meer dan vijf paren werden ditmaal vastgesteld op afgraving Teunesen, Milsbeek (12), het Nieuw-Heerenven op De Hamert (10) en het Maarhezerveld bij Nederweert (7).

In het zuidelijk Maasdal profiteerde de Kleine Plevier enige tijd van zand- en grindwinning en de erop volgende natuurontwikkeling. Door afbouw van de delfstofwinning en snelle vegetatiesuccessie van de aanvankelijk nogal kale natuurontwikkelings-terreinen, lopen de aantallen op veel plekken terug. Grootschalige werkzaamheden bij Borgharen-Itteren bieden wat dat betreft nog perspectief. De 5-10 paren die in het zuidelijk Maasdal nestelen op hogere grindbanken zijn kwetsbaar voor sterk wisselende waterstanden tijdens het broedseizoen (Kurstjens et al., 2015).

Het opportunistische karakter blijkt ook elders. Zo namen de aantallen te Nederweert vlot toe na aanleg van retentiebekkens, baggerwerkzaamheden in vennen en herstel van natuurlijke beekoevers (Loven, 2015).

Figuur 2. Verspreiding Kleine Plevier (links) en Nachtzwaluw (rechts) in Limburg. Maximale aantallen per kilometerhok in 2010-2014.

Oeverloper *Actitis hypoleucos* (n=1)

Een herhaling van zetten, met net als een jaar eerder alleen een waarschijnlijk broedgeval aan de Stevolplas. Bij het proefproject Grensmaas te Meers werd weliswaar een wat verdachte ('half zingende') vogel gezien op 9 juni, maar duidelijke aanwijzingen voor broeden ontbraken. Waarnemingen in de eerste decade van juni in het Maasdal bij Maastricht (Kleine Weerd), Roosteren (Kokkelert) en Neer (Bouxweerd) kunnen op broedvogels betrekking hebben gehad, maar ook op trekkers. Het vaststellen van een broedgeval vereist het nodige geduld en wat geluk.

Stevensweert, Stevol-plas	1 (5)	T. Vossen
---------------------------	-------	-----------

Kerkuil *Tyto alba* (n=124)

Kerkuilenwerkgroep Limburg meldde 124 eerste legsels, die 618 uitgevlogen jongen opleverden. Daarnaast waren er 23 tweede legsels (85 uitgevlogen jongen) en zelfs een derde legsel (7 jongen). Een heel ander verhaal dus dan een jaar eerder, toen Limburg met 38 gemelde broedparen de laagste stand in de reeks vanaf 2002 beleefde. In de beste jaren worden tegenwoordig 150-200 paren geregistreerd. Het opmerkelijk vlotte herstel werd mogelijk gemaakt door

een sterk aangetrokken muizenstand. De informatie is verstrekt door Kerkuilenwerkgroep Nederland (J. de Jong e.a.).

Oehoe *Bubo bubo* (n=16)

Oehoewerkgroep Nederland (G.J. Wassink e.a.) verzorgde wederom een gedetailleerd overzicht. De Oehoe is in Limburg met een opmars bezig, al is dat wat geflatteerd door intensiever systematisch onderzoek. Dat leverde in 2014 16 territoria op, een verdubbeling in drie jaar tijd! Op vijf na lagen ze allemaal in Zuid-Limburg. In een deel van de gevallen ging het om territoriale vogels maar werd geen broedpoging geconstateerd. De negen nesten waren succesvol (6), mislukten (2) of werden niet in een laat stadium gecontroleerd (1). Twee atlasblokken (5x5 km) waren ieder bezet door drie paren. Net als andere jaren waren er ook weer losse, niet altijd gemakkelijk plaatsbare waarnemingen. Een in Nederweert en omgeving opgedoken vogel was hoogstwaarschijnlijk ontsnapt (Loven, 2015).

Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus* (n=145)
De soort wordt niet vlakdekkend onderzocht, maar er komen jaarlijks wel vele inventarisatiegegevens binnen (figuur 2). Provincie Limburg onderzocht in 2014 gebieden tussen Horst-Venray en de grens met Noord-Brabant. Het gaat deels om bos- en heidegebieden die niet jaarlijks onderzocht worden, op BMP-plots na. Hier bleken o.a. concentraties voor te komen rond Vredepeel/Ballonzuil (10 territoria) en Schaakse Heide (14). Elders werden de bekende kernen in de Maasduinen niet volledig onderzocht (93 territoria in 2013), maar leverde de Meinweg weer een fraai aantal op (34; E. van Asseldonk) evenals de Laurabossen bij Weert (13; C. Caris).

IJsvogel *Alcedo atthis* (n=80)

Na een superzachte winter werd wel een herstellende stand verwacht, maar de sprong van 50 (2013) naar 80 (2014) gemelde paren was groter dan gedacht. Met de aantekening dat dit geen volledig beeld zal geven, afgezien van enkele jarenlang onderzochte gebieden en de door de Provincie gekarteerde Noordelijke Peel. Hoe dan ook is het verschil opmerkelijk met de deels dezelfde biotopen bewonende Grote Gele Kwikstaart, die in delen van het zuiden steeds verder weg lijkt te zakken. Net als bij die soort zou het fijn zijn als zich iemand zou opwerpen om in Zuid-Limburg, bij ontstentenis van een nieuwe DC, de coördinatie van de tellingen van beekvogels op zich te nemen.

Hop *Upupa epops* (n=3)

Opnieuw waren er hoopvolle tekenen op De Hamert, dat in 2012 het toneel was van het eerste geslaagde Limburgse broedgeval sinds 1987. Hier werden tussen 15 april en 1 juli regelmatig Hoppen gezien en gehoord, soms (26 april) zelfs twee achter elkaar aanvliegende vogels. Ze bestreken een gebied van tenminste 500 ha maar aanwijzingen voor een broedgeval bleven uit. Waarnemingen van zingende vogels bij Ooijen (28 april) en Roobeek, Arcen (20 mei - 1 juni) kunnen op deze vogels betrekking hebben. Alles wijst erop dat het twee solitaire mannen betreft. Op de Bergerheide werd net als voorgaande jaren verschillende malen een Hop gehoord en gezien (10-22 juni). Aanwijzingen voor een broedgeval bleven ook hier uit. Het optreden van solitaire, baltzende Hoppen in Limburg houdt de hoop levend op een nieuw broedgeval van deze aansprekende soort. Als aanvulling op het verslag van 2013 kan nog worden gemeld dat in dat jaar tussen 5 mei - 4 juli viermaal een Hop is gezien en gehoord (25 juni) in de omgeving van Weert. Een broedpoging is niet uitgesloten (Vogelwerkgroep Weerter Kempen, J. Leurs e.a.).

De Hamert, Bergen 2 (4) J.E. Kikkert e.a.

Bergerheide 1 (4) M. van den IJssel e.a.

Draaihals *Jynx torquilla* (n=1)

Net als een jaar eerder was er een territorium gevestigd op De Hamert. De blijkbaar solitaire man had verschillende zangposten, bestreek een vrij grote actieradius en was vaak te vinden bij een berk met spechtenholen, die hij ook bezocht. De waarneming werd gedaan van 13 april - 20 mei.

De Hamert, Bergen 1 (4) J.E. Kikkert e.a.

Middelste Bonte Specht

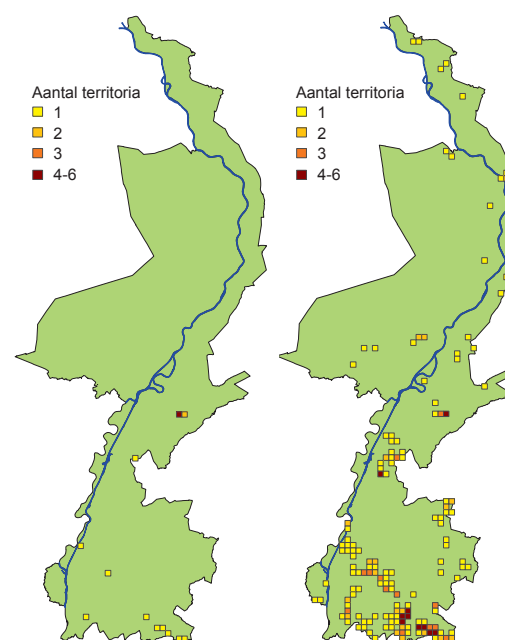
Dendrocopos medius (n=202)

De tellers deden weer erg hun best, opgezweept door een nimmer aflatende Jan Joost Bakhuizen. Na een jaar van stilstand maakte deze specht opnieuw een forse sprong vooruit (plus 35%). De toename bleef voornamelijk beperkt tot de bekende bolwerken: de hellingbossen van Zuid-Limburg en de rijke loofbossen in de streek tussen Sittard-Roermond (figuur 3). De aantallen op de oostoever van de Maas tussen Venlo-Mook lijken wat te stagneren. Op de westoever komt de vestiging aarzelend op gang. Los van het volhardende paar ten oosten van Venray (Geijsteren) waren er dit jaar meldingen bij Lottum (Schuitwater), Boekend (Koelbroek) en ten oosten van Weert (Ellburg,

Middelste Bonte Specht,
Susteren, 21 februari 2014
(R. Schols)

Keversbroek, Ellerhei). Het kan niet lang meer duren voordat Vogelwerkgroep Nederweert ook deze soort mag toevoegen aan haar inventarisatielijst. Uit het Leudal (2012: 5 paren) ontbraken meldingen.

Figuur 3. Verspreiding Middelste Bonte Specht in Limburg in 2002-2004 (links) en 2012-2014 (rechts). Maximale aantallen per kilometerhok.

Grauwe Klauwier *Lanius collurio* (n=24)

Wederom geen gebiedsdekkend onderzoek in het Heuvelland, zodat het doorgegeven aantal een onderschatting is. Buiten Zuid-Limburg werden paren gevonden in de gemeente Nederweert inclusief Grote Peel (6), op de Meinweg (nest), de Bergerheide en De Hamert.

Raaf *Corvus corax* (n=4)

Het broedgeval op De Hamert, het eerste zekere geval voor Limburg sinds 1870, is beschreven door Kikkert (2014). Het paar bracht één jong groot. Ook de grote bossen bij Venray blijken rijp voor een eerste broedgeval. Hier hielden zich 2-3 paren op die regelmatig baltsten of conflicten uitvochten. In 2015 vond hier een geslaagd broedgeval plaats met drie uitvliegende jongen (B. van Noorden). Van een baltzend paar op de Meinweg lag het nest waarschijnlijk net over de grens in Duitsland. Rondzwervende, vermoedelijk niet-geslachtrijpe Raven zijn in grote delen van de provincie niet zeldzaam meer.

Bergen, De Hamert 1 (16) Kikkert (2014)

Venray, Boschuizerbergen 1 (4) Provincie Limburg

Venray, Vredepeel 1 (4) Provincie Limburg

Herkenbosch, Meinweg 1 (4) P. Heuts e.a.

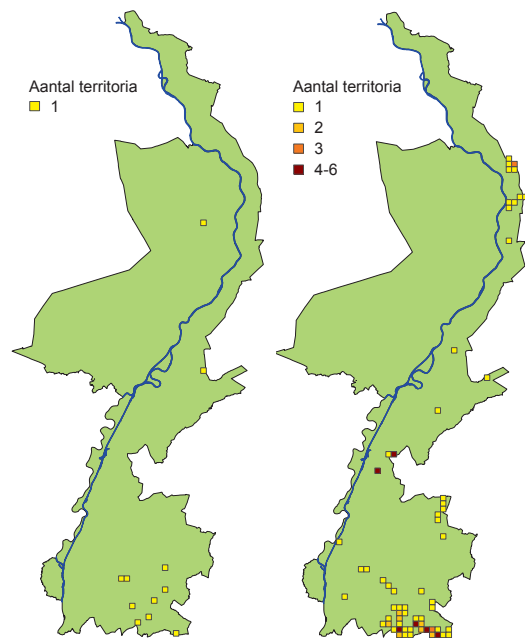
Kuifleeuwerik *Galerida cristata* (n=0)

Geen enkele waarneming meer! Sinds midden juni 2013 is deze leeuwerik niet meer gezien op Tradeport-west bij Venlo. Daarmee lijkt het uitsterven in Limburg een feit. Het is onbekend wanneer de

Kuifleeuwerik zich in onze provincie vestigde, maar in ieder geval was hij hier begin 20e eeuw een lokaal talrijke broedvogel. Midden jaren zeventig, toen misschien al enige afname plaatsvond, nestelden er naar schatting nog zeker 600-900 paartjes. De verdwijning uit Limburg (en Nederland: in 2015 slechts 1 territorium) is onderdeel van een proces dat heel Noordwest-Europa beslaat.

Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta* (n=2)
De zuidelijke tegenhanger van de Spotvogel wil maar niet doorbreken (figuur 4). Ook nu voldeden slechts twee gevallen aan de criteria. De vogel te Simpelveld zong van 25 mei – 11 juni. Bij Mechelen ging het om een zeker broedgeval van een zuiver paar. Op 5 juli werden de jongen gevoerd. Zingende vogels bij de Mussenbaan, Grote Peel (26-30 mei), de Kunderberg, Voerendaal (22-24 juni) en de Sint-Pietersberg, Maastricht (26 juni) waren maar kort aanwezig.

Simpelveld-west	1 (4)	A. Ovaa e.a.
Mechelen, Geuldal	1 (16)	R. van Dongen

Figuur 4. Verspreiding Orpheusspotvogel (links) en Kortsnavelboomkruiper (rechts) in Limburg. Maximale aantallen per kilometerhok in 2012-2014.

Waterspreeuw *Cinclus cinclus* (n=1)

Sommige zeldzame broedgevallen komen bijna uit de lucht gevallen. Zo kreeg Sovon uitstekende foto's onder ogen van Waterspreeuwen: adulte vogels met voer, een jong met pluus op de kop en dus net uitgevlogen. Volgens de fotograaf, die de locatie per se geheim wil houden, broeden de vogels hier al enkele jaren. Voordat nu iedereen aan het zuidelijke Geuldal denkt: dat is niet de locatie. Wel dook hier, bezuiden Epen, een Waterspreeuw op van 24-27 maart. Vervolgens verscheen een juveniel vanaf 5 juni en vanaf 22 juni ook een volwassen vogel; tot het eind van het jaar werden hier Waterspreeuwen gemeld (waarneming.nl). De jonge vogel was echter op de eerste waarnemingsdatum al vliegvlug, en net over de Belgische grens broeden onregelmatig Waterspreeuwen. Het is in dit tweede geval dus niet zeker dat een broedgeval op Limburgs grondgebied plaatsvond. Wel was deze omgeving het toneel van het laatste gedocumenteerde broedgeval, in 1994 (Hustings *et al.*, 2006).

Alle Limburgse gevallen betreffen overigens de Roodbuikwaterspreeuw.

'Limburg' 1 (12) Anoniem

Kramsvogel *Turdus pilaris* (n=3)

De Kramsvogel stelt zijn uitsterven nog even uit. Na het 'rampjaar 2013' met slechts één melding nu weer drie. Ook eenmalige meldingen op waarneming.nl op 25 mei (zingend Linnerweerd), 3 juni (Wittem) en 8 juni (rand Elzetterbos, Epen) zijn broedverdacht. Misschien geldt dat ook voor een vogel bij Ysselsteyn (Provincie Limburg).

Montfort, Rozendaal	1 (7)	W. Vergoossen
Epen, Geuldal	1 (16)	M. Berlijn
Eijsden, Oost-Maarland	1 (15)	K. Lemmens

Tapuut *Oenanthe oenanthe* (n=1)

Voor het eerst sinds 2006 weer een interessante melding: een man op een zandig industrieterrein bij Blakt-Venray op 24 juni (F. Meeuwissen). Het bleef onduidelijk of het om een broedgeval ging. Meldingen in juni (waarneming.nl) op de Mookerheide en De Hamert zullen in deze goed onderzochte gebieden geen broedvogels betreffen.

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea* (n=50)

Wat is er toch aan de hand met de Grote Gele Kwikstaart? Het herstel na een aantal wat koudere (let wel: niet echt strenge) winters wil maar niet vloten. Dat geldt niet zozeer voor de noordhelft van de provincie, die we tot voor kort als marginaal broedgebied be-

Grote Kruisbek, Molenhoek, 31 januari 2014 (T. Hak)

schouwden. De 10 in 2014 doorgegeven paren hier vormen inmiddels echter een substantieel deel van de meldingen. Bij Venray, Venlo, Griendtsveen, Nederweert en enkele andere plekken handhaven Grote Gele Kwikstaarten zich heel behoorlijk. In het zuiden, daarentegen, lijkt de situatie lokaal sterk variabel te zijn. Langs sommige beken worden amper paren gemeld, ook niet bij het atlasonderzoek. Op andere trajecten, zoals langs de Geleenbeek bij Schinnen en in de gemeente Vaals, zijn de aantallen redelijk. Wijzigt de Grote Gele Kwikstaart, om onbekende redenen, zijn broedbiotoop? Dat zou een parallel vinden in Noord-Brabant. Een provincie die in het verleden nooit van grote betekenis voor deze soort was. Maar ondertussen zijn de aantallen hier substantieel en is de verspreiding en biotoopkeus ingrijpend gewijzigd. Kwam de kwikstaart aanvankelijk uitsluitend tot broeden langs de beken in de Kempen, inmiddels nestelt hij door de hele provincie, bij voorkeur in de omgeving van waterzuiveringsinstallaties. In de traditionele Kempische broedgebieden lijkt hij het juist slecht te doen (Rahder & Teerink, 2015). Of een en ander te maken heeft met veranderingen in het aquatisch milieu, zou nader onderzoek verdienen. Het grote probleem in Limburg is natuurlijk het wegvallen van systematische bekendtellingen in de zuidhelft. Doordat er nog steeds geen DC Zuid-Limburg gevonden is, zijn we afhankelijk van ingestuurde resultaten die vaak niet op volledigheid beoordeeld kunnen worden. Het is hard nodig om weer een aantal monitoringtrajecten te gaan tellen. Als er ie-

mand is die specifiek deze tellingen van Grote Gele Kwikstaart (lieft samen met IJsvogel) opnieuw wil coördineren, dan zou dat bijzonder welkom zijn. Laten we deze karakteristieke Limburgse soort uit onze handen glippen?

Kortsnavelboomkruiper *Certhia familiaris* (n=45)

Een gebruikelijk aantal meldingen van deze soort die maar moeizaam volledig in kaart te brengen is. Door de gegevens van verschillende jaren samen te brengen, ontstaat toch een redelijk beeld (figuur 4). Vermeldenswaard zijn de 10 territoria in IJzerbos en Limbrichterbos, tussen Sittard-Susteren, die bij gerichte inventarisatie boven water kwamen; een wat hoger aantal dan verwacht. Een 'mengzanger' bij Berg vlocht strofen van Boomkruiper en Kortsnavelboomkruiper dooreen, wat bij de Kortsnavelboomkruiper overigens niet extreem zeldzaam is.

Europese Kanarie *Serinus serinus* (n=14)

Een laagterecord! Territoria werden gevonden in Baarlo-Venlo (3), Susteren, Maastricht (wel een vogel met 'enigszins afwijkende zang'), Oost-Maarland, Vilt, Kerkrade en Vaals (6). Kort na de eeuwwisseling bedroeg de stand nog 150-250 paren, al was dat misschien wat optimistisch ingeschat. Als de Europese Kanarie niet snel een van zijn bijna spreekwoordelijke opevingen krijgt, gaat het lampje binnenkort uit. Hij sluit zich dan aan in een rijtje soorten die zich na een voortvarende vestiging toch weer terugtrekken, waaronder Buidelmees, Kramsvogel en Kleine Barmsijs.

Grote Kruisbek *Loxia pytyopsittacus* (n=1)

In de winter van 2013/14 vond een kleine influx van Grote Kruisbekken plaats in Nederland, in het kielzog van een grote instroom van Kruisbekken. De soort werd op enkele locaties in Limburg gemeld, met de interessantste waarnemingen op de Mulderskop bij Molenhoek, de uiterste noordpunt van de provincie. Hier werden Grote Kruisbekken op 20 december ontdekt door Peter Hoppenbrouwers. De groep, die maximaal zo'n 25 exemplaren telde, werd druk bezocht door vogelaars uit het hele land, niet zelden gewapend met fotokanonnen. Dat leverde heel veel plaatjes op van drinkende vogels (als er geen regenplasje was, dan sjuowde men zelf wel met jerrycans), maar op 17 februari ook een foto van een vrouwtje met nestmateriaal (L. Verheuvél). Mogelijk was ze daarmee ook op 22 februari nog bezig (P. Spierenburg). Dat was echter tevens de laatste datum waarop de Grote Kruisbekken in het gebied gezien werden. Uitgebreid onderzoek door lokale vogelaars in de weken daarna toonde aan dat de vogels inderdaad verdwenen waren. Een eventuele broedpoging was daarmee van de baan. Het is de eerste keer dat nestbouw in Limburg is vastgesteld.

Molenhoek, Mulderskop 1 (9) L.Verheuvél,P.Spienburg
(waarneming.nl)

Roodmus *Carpodacus erythrinus* (n=1)

In het Reigersbroek bij Montfort zong een volwassen man Roodmus van 31 mei – 18 juni. Op dezelfde locatie verbleef een jaar eerder een eveneens adulte man (toen van 28 mei – 19 juni)! Een tweedejaars Roodmus op 29 mei bij Laarderheide-Nederweert bleef niet hangen.

Montfort, Reigersbroek 1 (4) N.Hulsbosch,A.Kleibeuker,
W. Vergoossen e.a

Grauwe Gors *Miliaria calandra* (n=0)

In de hamstergebieden bij Sibbe en Puth hielden zich tot 16 resp. 21 april nog Grauwe Gorzen op die soms ook balsten. Daarna waren ze echter weg. Mei-waarnemingen bij de Sneppen, Roermond (5 mei) en de Groote Peel (25 mei, zingend) betroffen late trekkers. Daarmee vormde 2014 het vierde jaar op rij zonder aanwijzingen voor een territorium of broedgeval. Ter herinnering: midden jaren zeventig zaten er naar schatting bijna 600 territoria in de provincie.

Fred Hustings, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Postbus 6521, 6503 GA Nijmegen, fred.hustings@sovon.nl

Hans-Peter Uebelgünn, Dorperweiden 27, 5975 BA Sevenum

Jan Peeters, Wilhelminalaan 17, 5993 AB Maasbree

Gegevens insturen

Hierbij weer een dringende oproep aan iedereen die nog gegevens heeft liggen van 2014, of eerder, om die alsnog in te sturen naar Sovon of (voorzien van goede statusindicatie) door te geven aan waarneming.nl (Vogelarchief Limburg).

Dankwoord

Het bovenstaande overzicht kwam alleen tot stand door de inbreng van vele tientallen vrijwilligers die hun waarnemingen kenbaar maakten aan Sovon. Ze worden daarvoor hartelijk bedankt. Het zijn er te veel om iedereen met naam te noemen. Provincie Limburg leverde ook in 2014 weer een belangrijke bijdrage, net als de soortspecialisten en vogelwerkgroepen die grote gebieden voor hun rekening namen. Lara Marx (Sovon) maakte de kaartjes. Dank ook aan Jan Joost Bakhuizen, Arjan Boele, Boena van Noorden en Carlo van Seggelen, die een eerdere versie van dit artikel van waardevol commentaar voorzagen.

Literatuur

- Bakhuizen J.J., H.P. Uebelgünn & G. Lamers, 2013. Zeldzame broedvogels in Limburg in 2012. *Limburgse Vogels* 23: 59-68.
- Boele A., 2014. Zeldzame broedvogels 2014: vrouwen, Pontische Meeuwen, Velduilen, Witvleugelsterns, Grote Kruisbekken, Roodbuikwaterspreeuw en veel meer. *Sovon-Nieuws* 27(4): 8-10.
- Boele A., J. van Bruggen, F. Hustings, K. Koffijberg, J.W. Vergeer & T. van der Meij, 2015. Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon-rapport 2015/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Dijk A.J. & A. Boele, 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hustings F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Hustings F., H.P. Uebelgünn, G. Lamers & J. Peeters, 2014. Zeldzame broedvogels in Limburg in 2013. *Limburgse Vogels* 24: 59-70.
- Kikkert J.E. 2014. Eerste broedgeval van de Raaf in Limburg sinds 144 jaar. *Limburgse Vogels* 24: 38-44.
- Kurstjens G., A. van Kleunen, J.J. Bakhuizen & J.W. Vergeer, 2014. 20 jaar natuurontwikkeling en broedvogelmonitoring in het Zuidelijk Maasdal. *Limburgse Vogels* 24: 1-15.
- van der Laak R., 2014. Broedgeval Ooievaar in Zuid-Limburg. *Limburgse Vogels* 24: 76-77.
- Loven T., 2015. Zeldzame en schaarse broedvogels van Nederweert in 2014. Vogelwerkgroep Nederweert, Nederweert.
- Rahder J. & S. Teerink, 2015. De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2014. www.grotegelekwik.nl.
- Vergoossen W., R. Voesten & J. Nagtegaal, 2011. De Zwarte Zwaan in Limburg: aantallen, trend en een oproep. Een gestage uitbreiding na een kleine dip. *Limburgse Vogels* 21: 27-31.